

ԲԱԺԻՆ 6. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՑԱՆ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ
РАЗДЕЛ 6: ОБРАЗОВАНИЕ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ
SECTION 6: EDUCATION IN FOREIGN COUNTRIES

UDC 378(492)
DOI 10.46991/educ-21st-century.v7.i2.288

ԲՈՒՀ-ԱՇԽԱՏԱՇՈՒԿԱ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ
ՆԻԴԵՈՒՆԱՆՈՒՄԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒԹՅՈՒՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Աբաջյան Խաչիկ

*Մանկավարժության ամբիոնի հայցորդ,
Երևանի պետական համալսարան,
Հայաստանի Հանրապետություն,
khachik.abadzhyan@ysu.am
<https://orcid.org/0009-0002-3529-5462>*

Ամփոփում

Համառոտ ներածական: Բարձրագույն կրթությունն ու աշխատաշուկան այսօր դիտարկվում են ոչ միայն որպես կրթական ու աշխատանքային առանձին համակարգեր, այլև որպես փոխկապակցված սոցիալ-տնտեսական ինստիտուցիոնալ համակարգ, որի արդյունավետ գործարկումը նպաստում է պետության զարգացմանն ու նորարարական տնտեսության կայացմանը: Կրթությունը ծառայում է ոչ միայն գիտելիքի փոխանցման, այլև աշխատաշուկայում մրցունակ մասնագետների ձևավորման ռազմավարական գործիք:

Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության համակարգը, ներառելով կիրառական (HBO) ու ակադեմիական (WO) կրթության ուղղություններ, գործում է հենց այդ մոտեցումների հիման վրա՝ ապահովելով ուսանողների համատեղ մասնագիտական ու գործնական պատրաստվածություն: Համակարգի արդյունավետությունը բարձրացվում է բուհերի, գործատուների և պետական մարմինների ռազմավարական համագործակցության միջոցով, ինչը արտացոլված է ազգային «Բարձրագույն կրթության և հետազոտությունների ռազմավարական օրակարգ 2015-2025» փաստաթղթում: Աշխատանքային պրակտիկան, կրկնակի ուսուցումը, շրջանավարտների ներգրավումը, ոլորտային պլանավորումը հիմնական մեխանիզմներ են, որոնք ապահովում են ուսանողների աշխատունակությունն ու բարձրագույն կրթության սոցիալ-տնտեսական արդյունավետությունը:

Նիդեռլանդների փորձը ընդգծում է, որ բարձրագույն կրթությունը պետք է սերտորեն համապատասխանի աշխատաշուկայի պահանջներին, ինչը բարձրացնում է շրջանավարտների մրցունակությունը, նվազեցնում գործազրկության ռիսկը և ստեղծում հուսալի հիմք նրանց մասնագիտական շարունակական զարգացման ու նորարարական գործունեության համար: Սույն հետազոտության շրջանակում ուսումնասիրվել են Նիդեռլանդների բուհ-աշխատաշուկա համագործակցության հիմնական մոդելները, վեր են հանվել առկա մարտահրավերները, վերլուծվել է կրթության ազդեցությունը աշխատաշուկայի ընդհանուր կառուցվածքի վրա:

Բանալի բառեր՝ *Նիդեռլանդներ, բարձրագույն կրթություն, աշխատաշուկա, բուհ-աշխատաշուկա համագործակցություն, ակադեմիական կրթություն, աշխատունակություն, մարդկային կապիտալ:*

Հետազոտության **հիմնախնդիրը** բուհ-աշխատաշուկա համագործակցության հիմնական մոդելները, առկա մարտահրավերները քննարկելն է, ինչպես նաև բարձրագույն կրթության համակարգի ազդեցությունն է աշխատաշուկայի ընդհանուր կառուցվածքի վրա:

Հետազոտության **նպատակն** է ուսումնասիրել և վերլուծել Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության ու աշխատաշուկայի փոխկապակցվածությունը՝ անդրադառնալով ուսումնական ծրագրերի ձևավորմանը, կիրառական և ակադեմիական կրթության մոտեցումներին, շրջանավարտների աշխատունակությանն ու բուհերի, գործատուների ու պետական կառույցների համագործակցության ռազմավարական մեխանիզմներին:

Հետազոտության նորույթը պայմանավորված է Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության ու աշխատաշուկայի փոխկապակցվածության համակարգային փորձի համակողմանի վերլուծությամբ՝ ընդգծելով կիրառական բարձրագույն կրթության (HBO) և գիտահետազոտական / բարձրագույն կրթության (WO) միջև աշխատանքի պահանջներին համապատասխանեցման առանձնահատկությունները, ինչպես նաև կիրառված մոդելների՝ կրկնակի ուսուցման, շրջանավարտների ներգրավման, ոլորտային պլանավորման արդյունավետության համադրված գնահատումը: Հետազոտությունն առաջին անգամ համատեղ գնահատում է թե՛ ակադեմիական, թե՛ բարձրագույն կիրառական կրթության մոտեցումները, շրջանավարտների աշխատունակությունն ու ռազմավարական համագործակցությունը Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության համակարգում՝ հիմնվելով հետազոտական տվյալների վրա:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական հետազոտությունների կարճ վերլուծություն: Բուհ-աշխատաշուկա փոխգործակցության հիմնախնդրին են անդրադարձել Գ. Բեքերը (Մարդկային կապիտալի տեսություն, 1964 թ.), Մ. Յորքը (Աշխատունակության շրջանակի մոդել, 2006 թ.), Հ. Էցկովիցն ու Լ. Լեյդեսդորֆը (Նորարարության եռակի պարույրի մոդել, 2000 թ.), Ի. Մ. Ֆրեյտասը, Բ. Վերսպագենը, Մ. Պերկմանը, Ջ. Ուոլշը, Ա. Բերմեյխոն:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Բարձրագույն կրթության ու աշխատաշուկայի փոխկապակցվածությունը հիմնավորված է մի շարք տեսական մոտեցումներով, որոնցից առավել կիրառական նշանակություն ունեն «Մարդկային կապիտալի տեսությունը» (1964 թ.), «Աշխատունակության շրջանակի մոդելը» (2006 թ.), «Նորարարության եռակի պարույր մոդելը» (2000 թ.):

Այս տեսությունները կրթությունը դիտարկում են ոչ միայն որպես գիտելիքի փոխանցման գործընթաց, այլև որպես տնտեսական և սոցիալական զարգացման ռազմավարական գործիք: «Մարդկային կապիտալի տեսության» համաձայն՝ կրթության ներդրումը նպաստում է անձի արտադրողականության ու եկամտի աճին՝ դրանով ձևավորելով երկրի տնտեսական աճի հիմքը [2, 7-23]: Աշխատունակության շրջանակի մոդելը ընդգծում է, որ բուհերը պետք է զարգացնեն ոչ միայն ակադեմիական, այլև գործնական, հաղորդակցական ու մասնագիտական

հմտություններ՝ շրջանավարտների՝ աշխատաշուկայում մրցունակությունը բարձրացնելու համար [12, 7-11]: Իսկ «Նորարարության եռակի պարույր» մոդելը վերհանում է համալսարանների, արդյունաբերության ու պետական կառույցների փոխգործակցության անհրաժեշտությունը գիտելիքահեն տնտեսության և նորարարական համակարգերի կայացման համար [5, 109-123]:

Այս տեսական հիմքերը ձևավորում են կրթության ու աշխատանքի փոխազդեցության միջառարկայական մոտեցումը, որը ներկայումս լայնորեն կիրառվում է Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթական ռազմավարության մեջ որպես բուհերի, գործատուների ու պետության համագործակցության հիմնասյուն:

Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության համակարգը (Tertiary Education System) առանձնանում է երկբաղադրիչ կառուցվածքով՝ ներառելով երկու հիմնական ուղղություն՝ կիրառական բարձրագույն կրթությունը (Hoger beroepsonderwijs – HBO) ու գիտահետազոտական կամ ակադեմիական բարձրագույն կրթությունը (Wetenschappelijk onderwijs – WO): Այս համակարգն ամրագրված է Նիդեռլանդների «Բարձրագույն կրթության և գիտական հետազոտությունների մասին» օրենքում (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek – WHW):

Կիրառական բարձրագույն կրթությունը (HBO) իրականացվում է կիրառական գիտությունների համալսարաններում (hogescholen), որոնք ապահովում են տեսական և գործնական պատրաստվածություն բարձրագույն մասնագիտական որակավորում պահանջող մասնագիտությունների համար: Նիդեռլանդներում գործող 43 կիրառական գիտությունների հաստատությունները առաջարկում են ավելի քան 200 կրթական ծրագիր՝ ընդգրկելով տնտեսության, հասարակական ծառայությունների, առողջապահության, ճարտարագիտության և արվեստի գործնական ուղղությունները: Կիրառական բարձրագույն կրթությունը նպատակ ունի ուսանողներին պատրաստելու անմիջական մասնագիտական գործունեության, ուստի ուսումնառության կառուցվածքում մեծ տեղ է տրվում գործնական բաղադրիչին, նախագծային ուսումնառությանն ու աշխատաշուկայի հետ համագործակցությանը:

Գիտահետազոտական կամ ակադեմիական կրթությունը (WO), իր հերթին, իրականացվում է հետազոտական համալսարաններում, որոնք միավորում են գիտական հետազոտությունն ու ուսուցումը: Այս ուղղությունը կենտրոնանում է ակադեմիական մտածողության, գիտական մեթոդաբանության ու վերլուծական կարողությունների ձևավորման վրա: Նիդեռլանդներում գործում են գիտահետազոտական/ակադեմիական 13 համալսարաններ, որոնցից երեքը տեխնոլոգիական են:

Ինչպես գիտահետազոտական, այնպես էլ կիրառական գիտությունների համալսարանները, կենտրոնանում են ոչ միայն ակադեմիական ուսուցման ու հետազոտությունների վրա, այլև ուսանողների՝ աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան պատրաստված լինելու վրա: Հենց այս համալսարանների ու գործատուների, գործարար համայնքի և հասարակական կազմակերպությունների

միջև կառուցված սերտ համագործակցությունն է ապահովում ուսումնական ծրագրերի՝ աշխատանքային հեռանկարների համապատասխանությունը՝ ստեղծելով իրական գործնական փորձի ինտեգրման հնարավորություններ: Այս մոտեցումը, որն ընդգծված է «Բարձրագույն կրթության և հետազոտությունների ռազմավարական օրակարգ 2015-2025» փաստաթղթում, ընդգծում է շրջանավարտների մասնակցության, գործնական փորձառություն ունեցող դասախոսների ներգրավման ու աշխատանքի տեղավորման միջոցով ուսանողների մասնագիտական պատրաստվածությունը բարձրացնելու ռազմավարական անհրաժեշտությունը:

Նիդեռլանդների կրթության, մշակույթի և գիտության նախարարության կողմից մշակված «Բարձրագույն կրթության և հետազոտությունների ռազմավարական օրակարգ 2015-2025» փաստաթուղթը բարձրագույն կրթության և աշխատաշուկայի միջև սերտ և արդյունավետ կապի ստեղծումը դիտարկում է որպես կրթության որակի ու շրջանավարտների մասնագիտական հաջողության առանցքային ուղենիշ: Աշխատաշուկայի արագ փոփոխվող պահանջներն ու անորոշությունը պարտադրում են կրթական հաստատություններին մշտապես հարմարեցնել ուսումնական ծրագրերը, ստեղծել բազմաշերտ ուսուցողական միջավայր և ինտեգրել գործնական փորձ, ինչը բարձրացնում է շրջանավարտների պատրաստվածությունն ու նրանց համապատասխանությունը աշխատաշուկայի պահանջներին [7, 69]:

Առաջնային մեխանիզմներից է բուհերի, գործարար միջավայրի ու հասարակական կազմակերպությունների միջև կայուն համագործակցության ձևավորումը, որը թույլ է տալիս ուսանողներին մասնակցել ուսուցման ու պրակտիկայի համակցված գործընթացին: Հատուկ ուշադրություն է դարձվում շրջանավարտների ներգրավվածությանը, քանի որ նրանք կարող են գնահատել ուսումնական ծրագրերի կառուցվածքային տարրերի արդյունավետությունը, ներգրավվել պրակտիկ կամ հյուր դասախոսների դերում և նպաստել ուսանողների մասնագիտական ու գործնական հմտությունների զարգացմանը:

Մինչ այժմ կիրառական գիտությունների համալսարանների ծրագրերում աշխատանքի տեղավորումները (աշխատանքային պրակտիկա) լայնորեն կիրառվում են: Հետազոտական համալսարաններում դրանց համակարգված ներդրումը շարունակում է ընդլայնվել՝ ապահովելով ուսանողների գործնական փորձի հնարավորությունները: Աշխատաշուկայի վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրումը ուսանողներին, ներառյալ շրջանավարտների զբաղվածության ցուցանիշների հրապարակումը, ուսանողների շրջանում ապահովում է իրատեսական պատկերացում իրենց մասնագիտական հեռանկարների մասին:

Նոր ուսումնական ծրագրերի մշակման գործընթացում աշխատաշուկայի պահանջների գնահատումն ու գործատուների, ոլորտային կազմակերպությունների ներգրավումը հատկապես կարևոր են կիրառական գիտությունների մագիստրոսական ծրագրերի համար: Ոլորտային պլաններն ու վերլուծությունները առանձ-

նացնում են այն ոլորտները, որոնցում պահանջվում է հատուկ ուշադրություն, օրինակ՝ ֆիզիկայի, քիմիայի ու կիրառական տեխնոլոգիաների բնագավառներում:

Այս մոտեցումը ամրապնդում է բուհերի ու աշխատաշուկայի միջև հարաբերությունների ռազմավարական բնույթը և ուղղորդում կրթական ծրագրերի ձևավորումը՝ ապահովելով դրանց համապատասխանությունը հասարակական և տնտեսական նպատակներին: Պատահական չէ, որ «Մասնագիտական կրթություն և վերապատրաստում 2023–2027» հրապարակված զեկույցի համաձայն՝ մասնագիտական կրթության ու վերապատրաստման շրջանավարտները մեծ պահանջարկ ունեն գործատուների շրջանում. նրանց 81 տոկոսը գտնում է աշխատանք ուսումնառության ավարտից հետո երեք ամսվա ընթացքում [8, 8-9]:

Բազմաթիվ հետազոտություններ ցույց են տալիս, որ կրթության մակարդակը էականորեն ազդում է անձանց զբաղվածության հնարավորությունների ու աշխատաշուկայում նրանց մրցունակության վրա: Բարձրագույն կրթությունը զգալիորեն նվազեցնում է գործազրկության առաջացման հավանականությունը և մեծացնում է վերազբաղվածության հաջողության հնարավորությունները. այսինքն՝ բարձր կրթական մակարդակ ունեցող անձինք ոչ միայն ավելի արագ են գտնում աշխատանք, այլև ունեն ավելի կայուն զբաղվածություն [11, 453-463], [1, 262-266]:

Բարձրագույն կրթությունը ձևավորում է աշխատաշուկայում մրցունակության բարձր մակարդակ՝ զարգացնելով մասնագիտական ու սոցիալական հմտությունների այն համակցությունը, որը պահանջվում է ժամանակակից տնտեսությունում:

Այսպիսով՝ կարելի է պնդել, որ բարձրագույն կրթությունը հանդես է գալիս որպես մարդու կապիտալի ձևավորման առանցքային գործոն՝ ապահովելով ավելի արդյունավետ դիրքավորում աշխատաշուկայում՝ մեծացնելով մասնագիտական կայունության ու կարիերային աճի հնարավորությունները:

Այս համապատասխանությունը ոչ միայն բարելավում է զբաղվածության ցուցանիշները, այլև նվազեցնում գործազրկության ռիսկը և նպաստում մասնագիտական զարգացման շարունակականությանը: Այս տեսանկյունից Նիդեռլանդների ցուցանիշները բավականին բարձր են: Բարձրագույն կրթություն ունեցող 25-64 տարեկան տղամարդկանց 92 %-ն ու կանանց 87 %-ն ունեն զբաղվածություն: Տվյալները ներկայացված են Աղյուսակ 1-ում [9, 12]:

Աղյուսակ 1. 25-64 տարեկան բնակչության զբաղվածության մակարդակը՝ ըստ կրթական մակարդակի ու սեռի

25-64 տարեկան բնակչության զբաղվածության մակարդակը՝ ըստ կրթական մակարդակի և սեռի	Նիդեռլանդներ		Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության միջին ցուցանիշ	
	2022		2022	
	Տղամարդ %	Կին %	Տղամարդ %	Կին %

Միջնակարգից ցածր	77 %	57 %	70 %	48 %
Միջնակարգ	89 %	79 %	84 %	69 %
Բարձրագույն	92 %	87 %	90 %	83 %

Նիդեռլանդների բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ասոցիացիայի պատվերով Մասսաչուսեթսի համալսարանի կրթության և աշխատաշուկայի հետազոտական կենտրոնի կողմից 2024 թ. 24000 շրջանավարտների շրջանում արված «Բարձրագույն մասնագիտական կրթության շրջանավարտների աշխատաշուկայի դիրքը» հետազոտությունը ցույց է տալիս.

- 2024 թ. տվյալներով բարձրագույն կրթություն ունեցող շրջանավարտների միջին գործազրկությունը կազմում է 3.5 %, ինչը փոքր աճ է 2023 թ. 2.8 %-ի համեմատ: Շրջանավարտների 85.3 %-ը անմիջապես աշխատանք է գտնում ավարտելուց հետո: Առավել ցածր գործազրկությունը գրանցվել է կրթության (1 %) և առողջապահության (1.2 %) ոլորտներում, որոնք համարվում են «բարձր սոցիալական արժեք ունեցող» ոլորտներ: Ամենաբարձր գործազրկությունն արձանագրվել է արվեստի ոլորտում (6.5 %):

- Միջին ամսական վարձատրությունը կազմում է 3,307 եվրո, իսկ ժամային միջինը՝ 22.2 եվրո: Ամենաբարձր վարձատրությամբ ոլորտներն են՝ կրթությունն (25 եվրո/ժ) ու առողջապահությունը (24.8 եվրո/ժ): Միջին աշխատանքային շաբաթը կազմում է 34 ժամ, իսկ կրթության ու առողջապահության ոլորտներում՝ մոտ 32 ժամ:

- Հարցվածների 77 %-ը աշխատում է իր մասնագիտության կամ հարակից ոլորտում: Շրջանավարտների 78 %-ը ուսումնական ծրագրի ու աշխատանքի համապատասխանությունը գնահատում է «բավարար» կամ «լավ»: Առավել բարձր համապատասխանություն դիտվել է կրթության (88 %) ու առողջապահության (84%) ոլորտներում:

- Շրջանավարտների 70 %-ը նշում է, որ իրենց կրթությունը ապահովել է հուսալի հիմք հետագա մասնագիտական զարգացման համար: 52 %-ը գոհ է աշխատանքի նախապատրաստության մակարդակից, իսկ 63 %՝ ուսման ու աշխատաշուկայի կապից:

- Շրջանավարտների 75 %-ը շարունակում է աշխատել իրենց ուսումնական հաստատության շրջանից 50 կմ շառավղով: 20 %-ը մնում է նույն քաղաքում, որտեղ սովորել է, ինչը վկայում է բարձր տարածաշրջանային կապի ու տեղական աշխատաշուկայի ներգրավվածության մասին [6, 1-7]:

Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության համակարգը կառուցված է այն սկզբունքով, որ կրթությունը պետք է ուղղակիորեն առնչություն ունենա աշխատաշուկայի պահանջներին: Այդ համագործակցությունը դիտվում է ոչ թե հավելյալ, այլ կրթական գործընթացի հիմնական բաղադրիչ: Այն ապահովում է ուսուցման

գործնական կողմը, շրջանավարտների աշխատունակությունն ու կրթության սոցիալ-տնտեսական արդյունավետությունը:

Գործնականում ձևավորվել են մի քանի մոդելներ, որոնք ամրագրված են ինչպես ազգային կրթական ռազմավարություններում, այնպես էլ կիրառվում են բուհերի մակարդակում: Այժմ քննարկենք դրանցից մի քանիսը:

1. Համատեղ կրթական ծրագրերի մշակում. բարձրագույն մասնագիտական կրթության համակարգում Նիդեռլանդները որդեգրել է ուսումնական ծրագրերի համատեղ ձևավորման մոտեցումը, որը հիմնված է կրթական հաստատությունների, գործատուների ու ոլորտային խորհրդատվական մարմինների համագործակցության վրա: Այս մոդելի նպատակն է ապահովել կրթական ծրագրերի շարունակական համապատասխանությունը աշխատաշուկայի պահանջներին ու ոլորտային բարձր չափորոշիչներին: Բուհերը մշտապես համագործակցում են մասնագիտական ասոցիացիաների ու գործատուների հետ՝ կրթական ծրագրերի վերանայման ու արդիականացման փուլերում, ինչը համահունչ է միջազգային փորձին, որտեղ հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ բուհերի ու աշխատաշուկայի սերտ համագործակցությունը բարձրացնում է ուսումնական ծրագրերի արդյունավետությունն ու շրջանավարտների աշխատունակությունը [6, 615-622], [4, 379-412]: Այս մոտեցումն ընդգծում է, որ արդյունավետ ուսումնական ծրագրերի նախագծումը հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ տարբեր դերակատարներ՝ կրթական ոլորտից, գործատուներից ու հասարակական հատվածից, համատեղ մասնակցում են բովանդակային որոշումների կայացմանը: Նման համագործակցությունը նպաստում է ծրագրերի ճկունությանն ու դրանց կարողությանը՝ արագ արձագանքելու տեխնոլոգիական ու սոցիալ-տնտեսական փոփոխություններին [10, 260-261]:

2. Կրկնակի ուսուցման համակարգ. Նիդեռլանդներում լայնորեն կիրառվում է կրկնակի ուսուցում (*duaal studeren*) մոդելը՝ ուսումնական գործընթացի ու աշխատանքի զուգակցմամբ: Այս մոդելով ուսանողը սովորում է համալսարանում և միաժամանակ աշխատում է կազմակերպությունում: Այս համակարգը խթանվում է պետական մակարդակով: Կրթության, մշակույթի և գիտության ու Սոցիալական հարցերի և զբաղվածության նախարարությունները Նիդեռլանդներում համատեղ ֆինանսավորում են գործատուներին, որոնք ուսանողներին տալիս են իրական աշխատանքային փորձ: Գործատուները ստանում են պետական “*Subsidieregeling praktijkleren*” դրամաշնորհ՝ յուրաքանչյուր ուսանողի համար (տարեկան մինչև 2,700 եվրո)՝ որպես խրախուսում կրթական համագործակցության համար:

3. Շրջանավարտների ներգրավման համակարգ. Նիդեռլանդների բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում աստիճանաբար ձևավորվել է շրջանավարտների ներգրավման համակարգ՝ որպես հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմ: Այն դիտարկվում է որպես կրթության որակի ապահովման և ծրագրե-

րի շարունակական արդիականացման առանցքային բաղադրիչ: Շրջանավարտների փորձն ու մասնագիտական գնահատականները կարևոր դեր ունեն ուսումնական ծրագրերի կիրառական արժեքի գնահատման, ինչպես նաև աշխատաշուկայի փոփոխվող պահանջներին համահունչ բարեփոխումների իրականացման գործում: Բարձրագույն ուսումնական շատ հաստատություններ, ինչպես, օրինակ, Ուտրեխտի կիրառական գիտությունների համալսարանը, Մաքսիմի կիրառական գիտությունների համալսարանը և այլն, ձևավորել են շրջանավարտների միավորումներ, որոնք ծառայում են որպես կամուրջ կրթական համակարգի ու գործատուների միջև՝ ապահովելով ուսանողների համար խորհրդատվական ու գործնական փորձառության հնարավորություններ: Այս մոտեցումը ամրագրված է Նիդեռլանդների կրթության, մշակույթի և գիտության նախարարության «Բարձրագույն կրթության և հետազոտությունների ռազմավարական օրակարգ 2015-2025» փաստաթղթում, ըստ որի՝ շրջանավարտների հետ կապի ամրապնդումը նպաստում է կրթական ծրագրերի և մասնագիտական դաշտի փոխադարձ ինտեգրմանը [7, 47]:

4. Ոլորտային պլանների և ռազմավարական գործընկերության մոդել. Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության համակարգում կիրառվում է ոլորտային պլանավորման մոտեցում, որի միջոցով պետական մարմինները, բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները և գործատուները համատեղ սահմանում են երկրի տնտեսական ու գիտական զարգացման համար առաջնահերթ ուղղություններ: Այս համակարգի նպատակը մարդկային կապիտալի հավասարակշռված զարգացումն է՝ աշխատաշուկայի կառուցվածքային պահանջների հետ համապատասխանությամբ: Ոլորտային պլանները հատկապես ընդգրկում են այն բնագավառները, որոնք համարվում են ռազմավարական՝ ֆիզիկա, քիմիա, առողջապահություն, ճարտարագիտություն, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ և այլն: Բուհերն իրենց հերթին պարտավորվում են կրթական ծրագրերի ձևավորման և բովանդակային որոշումների փուլերում ներգրավել գործատուներին ու մասնագիտական ասոցիացիաներին՝ ապահովելով ուսումնական գործընթացի գործնական ուղղվածությունը: Այս մոտեցումը դիտարկվում է որպես Նիդեռլանդների կրթական քաղաքականության առանցքային տարր և արտացոլված է ինչպես «Բարձրագույն կրթության և հետազոտությունների ռազմավարական օրակարգ 2015-2025» փաստաթղթում, այնպես էլ «Մարդկային կապիտալի օրակարգ 2022-2025» ծրագրում, որում շեշտադրվում է բուհերի, գործատուների և պետական կառույցների համագործակցության ռազմավարական բնույթը՝ նորարարական տնտեսության կառուցման համատեքստում:

Չնայած Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության և աշխատաշուկայի կապը համարվում է եվրոպական լավագույն մոդելներից մեկը, մի շարք հիմնարար մար-

տահրավերներ շարունակում են սահմանափակել համակարգի արդյունավետությունն ու հարմարվողականությունը: Դիտարկենք դրանցից մի քանիսը:

1. Չնայած կրթական ծրագրերի ու աշխատաշուկայի սերտ համագործակցությանը՝ շրջանավարտների մոտ դեռ նկատվում է հմտությունների անհամապատասխանություն, մասնավորապես՝ թվային հմտությունների, հաղորդակցական կարողությունների ու միջմշակութային հաղորդակցության ոլորտներում: Այս խնդիրն առավել ընդգծվում է բարձր տեխնոլոգիական և ինովացիոն ոլորտներում, որտեղ աշխատաշուկայի պահանջները փոխվում են զգալիորեն արագ, քան կրթական ծրագրերի բովանդակությունը:

2. Թեև առկա են ոլորտային պլաններ՝ բուհական համակարգը երբեմն չի հասցնում արագ արձագանքել նոր տնտեսական ուղղության արագ զարգացող մարտահրավերներին: Այս խնդիրը հասկապես արտահայտված է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների, արհեստական բանականության և կայուն էներգետիկայի ոլորտներում: Հիմնական դժվարությունը պայմանավորված է նոր կրթական ծրագրերի հաստատման երկարատև գործընթացով, որը սահմանափակում է բուհերի ձկունությունը:

3. Չնայած Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության համընդհանուր հասանելիությանը՝ որոշ խմբերի, հատկապես միգրանտների ու ցածր եկամուտ ունեցող ընտանիքների երիտասարդների շրջանում դեռ առկա է մասնակցության և բարձրագույն կրթության ոչ լիարժեք մատչելիության խնդիր (Նիդեռլանդների վիճակագրության տվյալների բազա): Մոցիալ-տնտեսական նախադրյալները շարունակում են ազդել բարձրագույն կրթության հասանելիության ու շրջանավարտների աշխատանքի տեղավորման վրա:

4. Նիդեռլանդների հարավային ու արևելյան շրջաններում (օր.՝ Լիմբուրխ, Օվերեյսել) շրջանավարտների՝ աշխատաշուկայում ինտեգրման մակարդակը մի փոքր ցածր է, քան արևմտյան տնտեսական կենտրոններում՝ Ռոտերդամ, Ուտրեխտ, Ամստերդամ: Այս միտումը վկայում է, որ կրթության ու աշխատանքի փոխկապակցման արդյունավետությունը դեռևս կախված է տարածաշրջանային տնտեսական հզորությունից և գործատուների ներգրավման աստիճանից:

Եզրակացություններ

1. Նիդեռլանդների բարձրագույն կրթության երկբաղադրիչ համակարգը, ներառելով կիրառական (HBO) ու գիտահետազոտական/ակադեմիական (WO) բարձրագույն կրթությունը, ապահովում է ուսանողների համապարփակ մասնագիտական ու գործնական պատրաստվածություն, որը բարձրացնում է շրջանավարտների աշխատունակությունն ու մրցունակությունը աշխատաշուկայում և արդյունավետորեն նպաստում մարդկային կապիտալի ձևավորմանը:

2. Բուհերի, գործատուների և պետական մարմինների ռազմավարական համագործակցությունը՝ արտացոլված ուսումնական ծրագրերի համատեղ ձևավոր-

ման, կրկնակի ուսուցման, շրջանավարտների ներգրավման, ոլորտային պլանավորման և այլ մոդելներում, բարձրագույն կրթության սոցիալ-տնտեսական արդյունավետության ու ուսանողների մասնագիտական կայունության հիմնական երաշխիքն է:

3. Չնայած համակարգի բարձր արդյունավետությանը՝ աշխատաշուկայում ինտեգրման մակարդակում պահպանվում են կառուցվածքային մարտահրավերներ՝ թվային, հաղորդակցական ու միջմշակութային հմտությունների անհամապատասխանություն, նոր տեխնոլոգիական ոլորտներին արագ արձագանքելու սահմանափակումներ, սոցիալ-տնտեսական խոցելի խմբերի մասնակցության անհավասարություն ու տարածաշրջանային տարբերություններ:

4. Նիդեռլանդների փորձը վկայում է, որ բուհերի, աշխատաշուկայի և պետական կառույցների շարունակական ու համակարգված համագործակցությունը ապահովում է կրթական ծրագրերի մշտական արդիականացում, սերտ համապատասխանություն աշխատաշուկայի պահանջների հետ և ստեղծում հուսալի հիմք նորարարական, գիտելիքահեն տնտեսության կայացման համար:

THE ISSUE OF UNIVERSITY-LABOR MARKET COOPERATION IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF THE NETHERLANDS

Abajyan Khachik

*PhD student, Chair of Pedagogy,
Yerevan State University,
Republic of Armenia,
khachik.abadzhyan@ysu.am*

Summary

Today, higher education and the labor market are viewed not only as separate educational and occupational systems but also as interconnected socio-economic institutional systems, whose effective operation contributes to national development and the establishment of an innovative economy. Education serves not only as a means of knowledge transfer but also as a strategic instrument for training labor-market-competitive professionals.

The higher education system of the Netherlands, encompassing both applied (HBO) and academic/research-oriented (WO) tracks, operates based on these approaches by ensuring students' integrated professional and practical competencies. The system's effectiveness is enhanced through strategic cooperation among universities, employers, and state bodies, as reflected in the national Strategic Agenda for Higher Education and Research 2015–2025. Mechanisms such as work placements, dual learning programs, graduate engagement, and sectoral planning are fundamental in ensuring students' employability and the socio-economic efficiency of higher education.

The Dutch experience emphasizes that higher education must closely align with labor market demands, thereby increasing graduates' competitiveness, reducing unemployment risks, and providing a reliable foundation for continuous professional development and innovative activity. Within the scope of this study, the main models of university-labor market cooperation in the Netherlands have been analyzed, existing challenges identified, the impact of education on the overall labor market structure examined, and potential improvements outlined.

Keywords: *Netherlands, higher education, labor market, university-labor market cooperation, academic education, employability, human capital.*

ПРОБЛЕМА СОТРУДНИЧЕСТВА УНИВЕРСИТЕТОВ И РЫНКА ТРУДА В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НИДЕРЛАНДОВ

Абаджян Хачик

*Соискатель кафедры педагогики,
Ереванский государственный университет,
Республика Армения,
khachik.abadzhyan@ysu.am*

Аннотация

В современном контексте высшее образование и рынок труда рассматриваются не только как отдельные образовательная и профессиональная системы, но и как взаимосвязанные социально-экономические институциональные структуры, эффективное функционирование которых способствует развитию государства и формированию инновационной экономики. Образование выполняет роль не только средства передачи знаний, но и стратегического инструмента формирования специалистов, конкурентоспособных на рынке труда.

Система высшего образования Нидерландов, включающая прикладное (НВО) и академическое/исследовательское (ВО) направления, функционирует именно на основе этих подходов, обеспечивая комплексную профессиональную и практическую подготовку студентов. Эффективность системы повышается за счет стратегического сотрудничества университетов, работодателей и государственных органов, что отражено в национальном Стратегическом плане высшего образования и исследований 2015–2025 гг. Основными механизмами, обеспечивающими трудоспособность студентов и социально-экономическую эффективность высшего образования, являются практики на рабочем месте, программы дуального обучения, вовлечение выпускников и отраслевое планирование.

Опыт Нидерландов подчеркивает, что высшее образование должно тесно соответствовать требованиям рынка труда, что повышает конкурентоспособность выпускников, снижает риски безработицы и создает надежную основу для их непрерывного профессионального развития и инновационной деятельности. В рамках данного исследования проанализированы основные модели сотрудничества университетов и рынка труда в Нидерландах, выявлены существующие вызовы, оценено влияние образования на структуру рынка труда и представлены возможные направления совершенствования.

Ключевые слова: *Нидерланды, высшее образование, рынок труда, сотрудничество университетов и рынка труда, академическое образование, трудоспособность, человеческий капитал.*

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Golenkova T.Z., Kosharnaja B.G., Kosharnyj P.V., «Vlijanie obrazovaniya na povyshenie konkurentosposobnosti rabotnikov na rynke truda», integraciya obrazovaniya. T. 22, № 2., 2018, str.262-266. (in Russian)
2. Becker G.S., «Human Capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education, third edition», The University of Chicago Press, 1994, 17-23.
3. Bermejo V., «University–industry collaboration in curriculum design and delivery: A model and its application in manufacturing engineering courses», Industry and Higher Education Journal, Volume 36, Issue 5, 2021, p. 615-622.
4. Bodas Freitas I.M., Verspagen B., «The motivations, institutions and organization of university-industry collaborations in the Netherlands», Journal of Evolutionary Economics, Vol. 27, Issue 2, 2017, p. 379–412.
5. Etzkowitz H., Leydesdorff L., «The dynamics of innovation: from National Systems and «Mode 2» to a Triple Helix of university–industry–government relations», Research Policy, Vol. 29, No. 2, 2000, 109–123.

6. Maastricht University, «The labor market position of higher professional education graduates», 2024, 1-7.
7. Ministry of Education, Culture and Science of the Netherlands, «Strategic agenda for higher education and research 2015-2025», 2015.
8. Ministry of Education, Culture and Science of the Netherlands, «Agenda for VET 2023-2027», 2023.
9. Organization of Economic Co-operation and Development, «Education at a Glance: Netherlands», 2023.
10. Perkmann M., Walsh K. «University-industry relationships and open innovation: towards a research agenda», International Journal of Management Reviews 9(4), 2007, p. 260-261.
11. Riddell W.C., Song X., «The impact of education on unemployment incidence and re-employment success», Labour Economics, Volume 18, Issue 4, 2011, p. 453-463.
12. Yorke M., «Employability in higher education: what it is – what it is not», Learning and Employability Series, Higher Education Academy, 2006, 7-11.

Получено: 27.09.2025

Рассмотрено: 04.11.2025

Принято: 28.11.2025

Received: 27.09.2025

Reviewed: 04.11.2025

Accepted: 28.11.2025



© The Author(s) 2025

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License